

УДОСКОНАЛЕННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПІДСТАВ ВИПРАВДАННЯ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

Головною метою та відзначною властивістю кримінального судочинства України є одночасне вирішення завдань щодо викриття винуватих та залобігання невинуватих. Проте, будь-якій діяльності, у тому числі і правосуддю притаманний ризик. Тому, нормативний механізм чинного КПК України побудовано таким чином, щоб забезпечити рівну вірогідність як засудження, так і виправдання. Кримінально-процесуальна категорія виправдання існує як зворотній бік обвинувачення, та має на меті захист інтересів особистості від безпідставного кримінального переслідування. Сутність обох понять полягає у тому, що це діяльність усіх учасників судового розгляду, унаслідок якої суд встановлює підстави прийняття того чи іншого рішення. Тому істотне значення має точне визначення підстав виправдання і, як наслідок, постановлення та проголошення виправдувального вироку.

Проблеми постановлення вироку, у тому числі і виправдувального, за різних часів досліджували: О. Абрамов, А. Айрапетян, Г. Алейніков, С. Ворожцов, Ю. Грошевой, А. Дубінський, Г. Загорський, О. Кобликов, Є.Коваленко, П.Лупінська, М. Маліков, В. Маляренко, Є. Мізуліна, П.Пашкевич, М.Пастухов, І. Петрухін, С.Пепеляєв, О. Подопрігора, В.Попелюшко, В.Савицький, Ю. Седлецкий, Н. Скворцов, М. Строгович, Н. Суханова, Ю.Чурилов, Ф. Фаткуллін та інші вчені.

Але, на наш погляд, формулюванню поняття підстав виправдання приділено недостатньо уваги, що створює недостатню теоретичну розробку правової категорії «виправдання» та зумовлює проведення чинного дослідження.

Чинний КПК України не містить визначення ні виправдання, ні підстав виправдання. У юридичній літературі підставами юридичної відповідальності називають сукупність обставин, наявність яких робить юридичну відповідальність можливою та належною. Відповідно відсутність сукупності таких обставин виключає її. Тому юридичною підставою можна визначити сукупність взаємопов'язаних юридичних норм, яка об'єктивно виокремилась усередині однієї галузі права, що поєднані загальним предметом регулювання (певним видом суспільних відносин). У ситуації виправдання, предметом регулювання є суспільні відносини, що походять з факту встановлення у судовому засіданні невинуватості особи. Норма, що визначає порядок постановлення виправдувального вироку, закріплена у ч. 4 ст. 327 КПК України, яка починається словами: «Виправдувальний вирок постановляється у випадках...», після чого перелічені умови, встановлення яких зобов'язує суд виправдати особу. Тому, з одного боку, підставами виправдання є встановлені процесуальним законом умови, за яких суд встановлює та проголошує невинуватість особи. Але серед науковців немає єдності у визначенні цього поняття. Так, М.І. Пастухов вважає підставами виправдання ситуацію доведення, що склалась

унаслідок судового розгляду справи та свідчить про не встановлення винуватості підсудного у скоєнні злочину [3, с. 43-44]. Г.І. Загорський зазначає, що між двома видами вироків (обвинувальним та виправдувальним – прим. авт.) є якісна розбіжність за підставами прийняття рішення [2, с. 62]. І.Л. Петрухін зауважує, що суд зобов'язаний винести виправдувальний вирок у випадках, передбачених кримінально-процесуальним законом. Між цими підставами повинна існувати логічна відповідність, з тим, щоб вони не пересікались та охоплювали усі випадки, коли винесення виправдувального вироку дійсно необхідно [4, с. 63]. О.В. Абрамов називає виправдувальними підставами формулювання підстав для постановлення виправдувального вироку [1, с.16]. А Чурілов Ю.Ю. пов'язує постановлення виправдувального вироку з встановленням виправдувальних підстав, що регламентуються законом у вичерпному вигляді та тягнуть однаковий правовий наслідок у вигляді реабілітації виправданого [6, с.6]. Підставами виправдання Н.М. Суханова вважає наявність у суду достатніх доказів, що вказують на невинуватість підсудного, чи на відсутність доказів, що без сумнівів підтверджують винуватість особи у скоєнні злочину. У відповідності з цим, виходячи з обставин кримінальної справи та їх доведеності, з'являються підстави для постановлення виправдувального вироку [5, с.81].

Таким чином, наукова думка виокремлює два аспекти у понятті «підстави виправдання», це 1) встановлені законом умови, за наявності яких суддя повинен постановити виправдувальний вирок; 2) встановлення у судовому засіданні фактів, що відповідають визначеним законом умовам постановлення виправдувального вироку.

На підставі викладеного пропонуємо таке визначення цього поняття: підстави виправдання – це відповідність фактичних обставин, встановлених під час розгляду кримінальної справи, умовам постановлення виправдувального вироку, визначених законом.

УДК 343.121

Процько Г.І.,
ад'юнкт

Національна академія внутрішніх справ, м. Київ

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБВИНУВАЧЕНОМУ ПРАВА НА ОЗНАЙОМЛЕННЯ З МАТЕРІАЛАМИ СПРАВИ

Забезпечення захисту прав та інтересів людини і громадянина, а також удосконалення процесу розслідування злочинів завжди знаходиться у протиріччі: будь яке посилення гарантій прав обвинуваченого ускладнює процедуру розслідування і, навпаки. Тому необхідно шукати їх правильне співвідношення, “золоту середину”, а не переходити з крайності у крайність.

Право обвинуваченого на ознайомлення з матеріалами справи визначене у ст. 43 КПК. Додержання та забезпечення зазначеного права на практиці має велике значення оскільки, його реалізують шляхом виконання зобов'язань слідчим, який